

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. 20 томлик. 1-жилд.
2. Увайсий. Девон.-Т., 1963.
3. А. Навоий. ғазаллари. Шарҳлар. Р. «Камалак». Т., 1991.
4. Ҳаққулов И. Абдиёт фарзандлари. -Т.. 1990.
5. Ҳаққулов И. Увайсий шеърляти. Т, 1982.
6. Ҳаққулов И. Шеърлят ва тасаввуф, Т. 1997.
7. Ҳайитметов А. Навоийнинг ижод олами. -Т.. 2001.
8. Очилов Э. “Навоийнинг ижод олами”, “Фан” 2001.
9. Алишер Навоий.Ҳикматлар.Тошкент.”O‘zbekiston”2011.

### ABDULLA AVLONIY ASARLARINING AZMONAVIY PEDAGOGIKADA TUTGAN O‘RNI

**Abdirahmonova Dilnoza Ismoil qizi**

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat  
pedagogika universiteti talabasi*

**Annotatsiya:** *Abdulla Avloniy (1878–1934) – o‘zbek ma’rifatparvarlik harakatining yetakchi namoyandasi, pedagog, adib va jamoat arbobi. Uning asarlari orqali milliy ta’limning asoslari yaratildi, o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy rivojlanishiga katta e’tibor berildi. Avloniyning "Birinchi muallim", "Adabiyot qoidalari" kabi asarlari zamonaviy pedagogikada milliy qadriyatlar, ona tili va ma’naviy tarbiyaning ahamiyatini ta’kidlash bilan ajralib turadi. Uning g‘oyalari bugungi kunda ham ta’lim-tarbiya sohasida qo‘llanilmoqda va zamonaviy pedagogik yondashuvlar uchun asos bo‘lib xizmat qilmoqda.*

**Kalit so‘zlar:** *Abdulla Avloniy, zamonaviy pedagogika, ma’naviy tarbiya, milliy qadriyatlar, ta’lim-tarbiya, o‘zbek ma’rifatparvarligi, shaxs rivojlanishi, ona tili, ijtimoiy mas’uliyat.*

Kirish. Abdulla Avloniy – o‘zbek ma’rifatparvarlik harakatining yorqin vakili bo‘lib, uning ijodi va pedagogik qarashlari o‘zbek xalqining ma’naviy uyg‘onish davri bilan uzviy bog‘liq. U nafaqat

adib, balki taniqli pedagog sifatida ham o‘z izini qoldirdi. Avloniyning asarlari orqali milliy ta’limning asoslari yaratildi, o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy rivojlanishiga katta e’tibor berildi. Bugungi kunda uning g‘oyalari zamonaviy pedagogikada yangi ma’no va talqinlarni topmoqda.

Abdulla Avloniyning pedagogik qarashlari, birinchi navbatda, milliy tarbiya va ma’naviyatni shakllantirishga qaratilgan. U ta’lim jarayonida bolalarning milliy qadriyatlar bilan tarbiyalanishini, ona tilini mukammal egallashini va milliy madaniyatni anglashini muhim deb bilgan. Avloniyning fikricha, ta’lim nafaqat bilim berish, balki insonning shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish vositasi bo‘lishi kerak. Uning "Birinchi muallim" asari pedagogika sohasida qimmatli qo‘llanma hisoblanadi. Unda o‘qituvchining rolini, uning o‘quvchilar oldidagi mas’uliyatini chuqur tahlil qilgan. Avloniy ta’kidlaganidek, o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi ham bo‘lishi lozim.

Zamonaviy pedagogika shaxsni rivojlantirishga, uning ijodiy qobiliyatlarini ochishga qaratilgan. Abdulla Avloniyning g‘oyalari aynan shu yo‘nalishda o‘z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Uning ta’lim-tarbiya masalalari bo‘yicha fikrlari bugungi kunda ham dolzarb hisoblanadi.

Milliy tarbiya va global dunyo. Avloniyning milliy qadriyatlarga asoslangan ta’lim haqidagi fikrlari zamonaviy dunyoda globalizatsiya sharoitida milliy o‘zlikni saqlash uchun muhimdir. Uning fikricha, har bir xalqning o‘ziga xos madaniyati, til va an’analari uni boshqa xalqlardan ajratib turadi. Zamonaviy pedagogika sharoitida bu g‘oya milliy o‘zlikni saqlash va rivojlantirish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Ma’naviy-axloqiy tarbiya. Avloniy ta’kidlaganidek, ta’lim nafaqat bilim berish, balki yaxshi inson yetishtirishga ham xizmat qilishi kerak. Uning fikrlari zamonaviy maktablarda axloqiy tarbiyaga qaratilgan dasturlarning asosini tashkil etadi. Bugungi kunda jamiyatda axloqiy qadriyatlar pasayib borayotgan sharoitda Avloniyning g‘oyalari yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

O‘qituvchining roli. Avloniy o‘qituvchini "ma’naviy qahramon" deb atagan. Uning fikricha, o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi ham bo‘lishi lozim. Bugungi kunda ham o‘qituvchilarning shaxsiy fazilatlari va ularning ta’lim jarayonidagi roli katta e’tiborga loyiq.

Ona tili va adabiyotning ahamiyati. Avloniy ona tilini o‘rganish va uni mukammal egallashni ta’limning asosiy vazifalaridan biri deb bilgan. Uning "Adabiyot qoidalari" asari ona tili va adabiyotning bolalarning ma’naviy rivojlanishidagi rolini chuqur tahlil qiladi. Zamonaviy pedagogikada ona tili va milliy adabiyotni o‘rganishning ahamiyati tobora ortib bormoqda.

Avloniy pedagogik qarashlarining asoslari Avloniy ta’lim-tarbiyani inson kamoloti va jamiyat taraqqiyotining asosi deb bilgan. Uning fikricha, har bir inson yoshligidan to’g’ri tarbiya olish orqali jamiyatga foydali bo’lishi mumkin. U eski maktablarning kamchiliklarini tanqid qilib, yangicha uslubdagi ta’limni joriy etish tarafdori bo’lgan. U o‘quv dasturlarini modernizatsiya qilish, fanlarni aniq va tizimli o‘rgatish zarurligini ta’kidlagan.

Zamonaviy ta’lim tizimidagi ahamiyati

Axloqiy tarbiya: Hozirgi kunda ham Avloniyning axloqiy tarbiya haqidagi qarashlari dolzarbligini yo’qotmagan. Uning asarlarida insoniy fazilatlar, mehnatsevarlik, vatanparvarlik va halollik kabi tushunchalar keng yoritilgan. Ayniqsa, yosh avlodni har tomonlama yetuk inson sifatida tarbiyalash borasida uning fikrlari muhim o‘rin tutadi.

Insonparvarlik va demokratiya: Avloniy ta’lim jarayonida insonparvarlik tamoyillariga asoslanish kerakligini ta’kidlagan. U bolalarga nisbatan hurmat va mehr-muhabbat bilan yondashish, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish tarafdori bo’lgan. Bu esa hozirgi zamon pedagogikasida ham asosiy tamoyillardan biri hisoblanadi.

Fan va ta’limning rivojlanishiga urg’u berish: U yangi pedagogik usullarni qo’llash, ilg’or texnologiyalar va ilm-fanning ta’limga kiritilishini ta’kidlagan. Hozirgi kunda STEM yo’nalishlarining rivojlanishi, innovatsion ta’lim dasturlari Avloniyning ilgari surgan maqsadlari bilan uyg’unlik kasb etadi.

Avloniyning zamonaviy ta’lim muassasalarida o‘rganilishi Hozirgi ta’lim tizimida Avloniyning asarlari o’quv dasturlariga kiritilgan bo’lib, uning pedagogik qarashlari yangi avlodni tarbiyalashda asosiy vositalardan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, milliy qadriyatlar va axloqiy tarbiya masalalarida uning g’oyalari muhim ahamiyatga ega. Uning asarlaridan kelib chiqib, o‘qituvchilarning zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalangan holda ta’lim jarayonini tashkil etishi ta’kidlanadi.

Ijtimoiy mas’uliyat va fuqarolik tarbiyasi. Avloniyning g’oyalari orqali o‘quvchilarga ijtimoiy mas’uliyat va fuqarolik tarbiyasini berishning ahamiyati ta’kidlangan. Uning fikricha, har bir shaxs nafaqat o‘z manfaatlarini, balki jamiyatning farovonligini ham o‘ylashi kerak.

Abdulla Avloniyning merosi nafaqat o‘zbek, balki butun dunyo pedagogikasi uchun qimmatli manba hisoblanadi. Uning g’oyalari zamonaviy ta’lim-tarbiya sohasida quyidagi yo‘nalishlarda qo‘llanilmoqda:

Milliy ta’limni rivojlantirish. Avloniyning milliy qadriyatlarga asoslangan ta’lim haqidagi fikrlari bugungi kunda ham o‘zbek maktablarida milliy ta’limni rivojlantirishda asosiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Axloqiy tarbiyaga e’tibor. Uning ma’naviy-axloqiy tarbiya haqidagi g’oyalari zamonaviy maktablarda axloqiy qadriyatlar asosida tarbiya berish dasturlarining shakllanishiga ta’sir ko‘rsatmoqda.

O‘qituvchilarning malakasini oshirish. Avloniyning o‘qituvchilarning roli haqidagi fikrlari bugungi kunda pedagog kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish dasturlarida o‘z aksini topmoqda.

Xulosa. Abdulla Avloniyning asarlari va pedagogik qarashlari zamonaviy ta’lim-tarbiya sohasida o‘zining dolzarbligini saqlab qolmoqda. Uning milliy qadriyatlar, ma’naviy tarbiya va o‘qituvchining roli haqidagi g’oyalari bugungi kunda ham o‘quvchilarni komil inson qilib tarbiyalashda muhim o‘rin tutadi. Avloniy merosi nafaqat o‘zbek, balki butun dunyo pedagogikasi uchun qimmatli manba hisoblanadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Abdulla Avloniy. "Birinchi muallim".
2. Abdulla Avloniy. "Adabiyot qoidalari".
3. Zamonaviy pedagogika: nazariya va amaliyot.
4. O‘zbekiston pedagogikasi tarixi.
5. Ma’naviy tarbiya va milliy qadriyatlar.